

POMORSKI URZĄD WOJEWÓDZKI W GDAŃSKU

WYDZIAŁ POLITYKI SPOŁECZNEJ

PROTOKÓŁ z KONTROLI PROBLEMOWEJ

PS-IX.431.2.15.2021.ESZ

**Przeprowadzonej w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej
w Sierakowicach przy ulicy Lęborskiej 34**

**z realizacji zadań własnych gminy - wynikających
z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie**

I. Warunki organizacji kontroli

Jednostka kontrolowana:

Kontrolę przeprowadzono w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Sierakowicach z siedzibą przy ul. Lęborskiej 34 (określanym poniżej skrótem GOPS).

Jednostka kontrolująca:

Kontrolę prowadził Zespół Inspektorów Wydziału Polityki Społecznej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku w składzie:

1. **Ewa Szczypior** – starszy inspektor wojewódzki - kierująca pracami Zespołu, upoważnienie Wojewody Pomorskiego nr 110/2021 (PS-IX.0030.46.2021.ESZ) z dnia 1 czerwca 2021 r.
2. **Aneta Ziętek-Walenciej** – inspektor wojewódzki – upoważnienie Wojewody Pomorskiego nr 111/2021 (PS-IX.0030.46.2021.ESZ) z dnia 1 czerwca 2021 r.

Termin kontroli: Kontrolę w GOPS przeprowadzono w dniu 11 czerwca 2021 roku.

Okres podlegający kontroli: od 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. oraz aktualny stan funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w czasie epidemii koronawirusa.

Podstawy prawne przeprowadzonej kontroli:

- Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1464.);
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.) oraz (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015r., poz. 1390 z późn. zm.) oraz (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 218 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 374 z późn.zm.);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 126, poz. 718);
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 ustanowiony Uchwałą NR 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 roku (M.P. z 2014 r., poz.445).

Zakres kontroli problemowej:

Ocena podejmowanych działań merytorycznych i organizacyjnych w zakresie realizacji zadań własnych gminy wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy z dnia 29 lipca 2005 r.

Ocenie podlegały:

- a) Dokumenty formalne, stanowiące podstawę prawną do realizacji zadań gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- b) Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- c) Poziom istniejącej infrastruktury pomocowej i jej dostępność, w tym prowadzenie poradnictwa, edukacji i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- d) Zapewnienie miejsc w ośrodkach wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,
- e) Tworzenie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych,
- f) Zakres współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Osoby udzielające wyjaśnień;

1. **Pan Ryszard Klajn** - Kierownik GOPS w Sierakowicach/Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego
2. **Pani Anna Kuczkowska** - specjalista w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

Przed przystąpieniem do działań kontrolnych dokonano wpisu do zeszytu kontroli OPS oraz poinformowano kierownika jednostki kontrolowanej o:

- prawie odmowy podpisania protokołu i obowiązku złożenia na piśmie do dyrektora Wydziału Polityki Społecznej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku w terminie 7 dni od dnia otrzymania protokołu, wyjaśnień przyczyn tej odmowy.
- prawie zgłoszenia na piśmie do dyrektora Wydziału Polityki Społecznej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku przed podpisaniem protokołu umotywowanych zastrzeżeń, dotyczących ustaleń zwartych w protokole w terminie 7 dni od dnia otrzymania protokołu. W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do protokołu, o których mowa powyżej, termin odmowy podpisania protokołu wraz z podaniem jej przyczyn biegnie od dnia doręczenia stanowiska dyrektora Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku wobec zastrzeżeń.
- odmowa podpisania protokołu kontroli nie stanowi przeszkody do podpisania protokołu przez zespół inspektorów i sporządzenia zaleceń pokontrolnych oraz skierowania wystąpienia pokontrolnego (§ 18 i §19 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie).

Informacja o przeprowadzeniu przedmiotowej kontroli:

Jednostka kontrolowana została zawiadomiona o przeprowadzeniu kontroli pismem z dnia 1 czerwca 2021 r., znak PS-IX.431.2.15.2021.ESZ.

Kontrolujący złożyli oświadczenia, że nie istnieją okoliczności uzasadniające ich wyłączenie od udziału w niniejszej kontroli.

Kontrolę przeprowadzono zgodnie z programem kontroli zatwierdzonym z up. Wojewody Pomorskiego wz. Dyrektora Wydziału Polityki Społecznej przez Kierownika Oddziału Nadzoru i kontroli w dniu 1 czerwca 2021 r.

(akta kontroli str. 1-19)

Kontrola została przeprowadzona zgodnie z procedurami i przestrzeganiem zasad zabezpieczających przed zakażeniem wirusem SARS-CoV-2. Zarówno osoby kontrolujące jak osoby udzielające wyjaśnień w imieniu Podmiotu kontrolowanego zaopatrzone były w środki ochrony osobistej oraz uczestniczyły w niej tylko osoby kontrolujące i osoby udzielające wyjaśnień w imieniu kontrolowanego Podmiotu. Podczas działań kontrolnych zachowywano bezpieczny odstęp.

II. Podstawa do ustaleń kontroli:

Ustaleń do protokołu dokonano na podstawie:

- wglądu w dokumenty merytoryczne i formalne dotyczące realizowanych zadań,
- wyjaśnień udzielanych przez osoby reprezentujące podmiot,
- oględzin placówki, miejsca realizacji zadania.

III. Ustalenia kontrolne:

Realizacja zadań własnych gminy z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez jednostkę kontrolowaną została uregulowana formalnie stosownymi zapisami w Statucie jednostki zatwierdzonym Uchwałą Nr XV/169/12 Rady Gminy Sierakowice z dnia 24 stycznia 2021 roku w sprawie nadania Statutu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sierakowicach. Statut zawiera odniesienie do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w Rozdziale 1. Postanowienia ogólne § 2 ust. 1 pkt 5.

Zapisy dotyczące realizacji przez Ośrodek zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie zawarte zostały w Rozdziale 2. Cele i zadania Ośrodka § 5 ust. 5. Zapisy odnoszą się zarówno do zapewnienia obsługi organizacyjno-technicznej Zespołu Interdyscyplinarnego, jak i działań merytorycznych GOPS, które odnoszą się do zadań własnych Gminy wynikających z ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

(akta kontroli str. 20-27)

Z informacji udzielonej osobom kontrolującym podczas kontroli wynika, że w jednostce kontrolowanej wszyscy pracownicy socjalni Ośrodka realizują zadania z zakresu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w zakresie procedury Niebieskie Karty – zgodnie ze swoimi rejonami pracy socjalnej. **Przewodniczącym Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest Pan Ryszard Klajn Kierownik GOPS.**

A) Organizacja i funkcjonowanie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działania w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na terenie Gminy Sierakowice prowadzone są w oparciu o spójne dokumenty regulujące strategiczne kierunki tych działań. Kluczowym dokumentem w zakresie polityki społecznej, obowiązującym w okresie poddany kontrolni, jest opracowana na lata 2014-2020 Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, będąca wyrazem zintegrowanego planowania społecznego oraz tworząca warunki lepszej koordynacji działań podejmowanych przez różne podmioty lokalne na rzecz przeciwdziałania problemom społecznym. Strategia została przyjęta Uchwałą Nr XXXIX/461/14 Rady Gminy Sierakowice z dnia 27 maja 2014 r. w sprawie przyjęcia „Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Sierakowice na lata 2014-2020”. Strategia zawiera analizę skali zjawiska przemocy na terenie powiatu kartuskiego i gminy Sierakowice m.in. w formie zestawień statystycznych (danych z GOPS Sierakowice, policji), opis działań profilaktycznych i interwencyjnych wobec osób uwięzionych w przemoc na poziomie gminy oraz powiatu. Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w Celu strategicznym II pn. Optymalizacja dostępu do zróżnicowanych usług społecznych i instytucji wspierających.

(akta kontroli str. 28-103)

Aktualnie Gmina opracowała i przyjęła Uchwałą nr XXVII/391/21 Rady Gminy Sierakowice z dnia 25 maja 2021 r. Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Sierakowice na lata 2021 – 2027.

(akta kontroli str. 104-175)

→ **Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie – art. 6 ust. 2 pkt 1 u.p.p.r.)**

Podczas czynności kontrolnych stwierdzono, że jednostka w okresie kontrolowanym realizowała zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie zgodnie z Gminnym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Sierakowicach na lata 2017-2020, którego głównym celem było ograniczenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz skutków jej stosowania oraz stworzenie efektywnego systemu przeciwdziałania przemocy.

Program został opracowany i zatwierdzony Uchwałą Nr XXVI/285/2016 Rady Gminy Sierakowice z dnia 22 listopada 2016 r.

Na dzień kontroli gmina posiadała kolejny Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Sierakowicach na lata 2021-2027, który został opracowany i zatwierdzony Uchwałą Nr XXI/308/20 Rady Gminy Sierakowice z dnia 19 listopada 2020 r.

Stwierdzono, że oba Programy zostały opracowane na podstawie obowiązującej ustawy o przeciwdziałaniu przemoc w rodzinie. Określone w Programie cele i działania wpisują się w Krajowe Programy Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 i na rok 2021. Dokumenty są bliźniaczo sformułowane - zawierają elementy diagnostyczne dokumentu programowego pozwalające na zaplanowanie oraz realizację zadań. Jednakże diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Sierakowicach w obu Programach oparta była tylko na analizie danych zastanych (informacje statystyczne pozyskane z jednostek zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych, w tym problemów zjawiska przemocy. Aktualny Program poszerza diagnozę o dane z Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych). Brakuje jednak przeprowadzenia badania wśród mieszkańców Sierakowic w ramach diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie i oceny świadomości społecznej wobec problemu przemocy. Wskazane jest przygotowanie i opracowanie takiego badania, najlepiej przez podmiot zewnętrzny z zastosowaniem profesjonalnych metod badawczych. W Programie określono cel ogólny zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz skutków jej stosowania poprzez stworzenie jednolitego, profesjonalnego systemu interwencji oraz wsparcia dla osób zagrożonych czy uwikłanych w zjawisko przemocy w rodzinie.

W cel główny wpisane są 4 cele szczegółowe, które zawierają określone zadania. Program nie posiada określonych wskaźników osiągnięcia danego celu, na podstawie których można wnioskować o stopniu realizacji celu.

Program ma być realizowany przez Gminy Zespół Interdyscyplinarny, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Urząd Gminy, placówki oświatowe z terenu gminy, Komisariat Policji, Kaszubskie Centrum Medyczne w Sierakowicach, Gminny Ośrodek Kultury, parafie z terenu gminy, Sąd Rejonowy w Kartuzach, Prokuraturę Rejonową w Kartuzach, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kartuzach, organizacje pozarządowe.

Program nie zawiera konkretnego harmonogramu realizacji celu głównego, ani celów szczegółowych i wytyczonych działań – z określonymi terminami (ramami czasowymi lub częstotliwością realizacji wytyczonych zadań), ewentualnymi realizatorami, przypisanymi do danego zadania.

Warto jest określić ramy czasowe lub częstotliwość realizacji oraz podmioty odpowiedzialne za realizację danych działań. Tak skonstruowany harmonogram znacznie ułatwi weryfikację, modyfikację i ewaluację realizowanych założeń.

Program określa sposób monitorowania i ewaluacji oraz wskazuje źródła jego finansowania: „środki własne Gminy, środki z budżetu państwa i województwa”

(akta kontroli str.176-200)

Z przedstawionego w trakcie kontroli dokumentu określającego zestawienie środków finansowych, wynika, iż w roku 2020 z poziomu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sierakowicach wydzielono na realizację zadań wynikających z zakresu przeciwdziałania

przemocy w rodzinie kwotę 54 478,25 zł (pięćdziesiąt cztery tysiące czterysta siedemdziesiąt osiem złotych 25/100).

(akta str.201)

Program obecny pozwala na realizację wszystkich zadań własnych gminy, jednak należy dążyć do poszerzenia diagnozy o wyniki badań interdyscyplinarnych przyczyn zjawiska oraz postaw mieszkańców wobec problemu, a także poszerzyć zapisy o harmonogram działań z określonymi ramami czasowymi oraz realizatorami działań.

→ **Powołanie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz realizacja zadań merytorycznych – art. 6 ust. 2 pkt 4, art. 9a – 9c u.p.p.r**

W kontrolowanej jednostce powołany został Zespół Interdyscyplinarny (dalej: Zespół), którego funkcjonowanie regulują poniższe dokumenty:

1. Uchwała Nr XXVII/291/2016 Rady Gminy Sierakowice z dnia 13 grudnia 2016 r. w sprawie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego w Sierakowicach oraz określenia szczegółowych warunków jego funkcjonowania.

Załącznikiem do niniejszej Uchwały jest Regulamin Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w Sierakowicach.

W okresie kontrolowanym wprowadzono zmianę w Regulaminie Uchwałą Nr XXII/321/2020 Rady Gminy Sierakowice z dnia 15 grudnia 2020 r.

(akta kontroli str. 202-223)

2. Zarządzenie Nr 26/2017 Wójta Gminy Sierakowice z dnia 1 marca 2017 r. w sprawie powołania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Sierakowice. Podczas prowadzenia czynności kontrolnych ustalono, że Zespół Interdyscyplinarny powoływany jest bezterminowo, każda zmiana osobowa w składzie była regulowana stosownym zarządzeniem Wójta. Skład osobowy Zespołu do 2020 roku był dwukrotnie zmieniany zarządzeniami Wójta. W okresie objętym kontrolą skład osobowy określało Zarządzenie Nr 129/2019 Wójta Gminy Sierakowice z dnia 11 września 2019 r. w sprawie zmiany składu osobowego Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Sierakowice.

Na dzień kontroli obowiązywało Zarządzenie nr 20/2021 Wójta gminy Sierakowice z dnia 1 lutego 2021 roku w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Sierakowice.

(akta kontroli str.224-230)

Zgodnie z powyższymi dokumentami w okresie kontrolowanym, w skład Zespołu w 2020 roku wchodził przedstawiciele:

- jednostki organizacyjnej pomocy społecznej – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sierakowicach oraz starszy specjalista pracy socjalnej z Ośrodka,
- Policji – Komendant Komisariatu Policji w Sierakowicach, a w jego zastępstwie Kierownik Ogniwa Prewencji,

- Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - Przewodnicząca,
- ochrony zdrowia – dyrektor Kaszubskiego Centrum Medycznego, a w jego zastępstwie pielęgniarka środowiskowa,
- Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Kartuzach – Kurator Zawodowy dla Dorosłych oraz Kurator Zawodowy Rodzinny,
- Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Kartuzach – pedagog,
- oświaty – dyrektor Zespołu Ekonomiczno – Administracyjnego Szkół w Sierakowicach.

Stwierdzono, że zawarto porozumienia o współpracy w Zespole interdyscyplinarnym z jednostkami wymienionymi w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W okresie objętym kontrolą w składzie Zespołu nie zawarto tylko porozumienia z organizacją pozarządową. Przewodniczący Zespołu wyjaśnił, iż podejmowane działania w celu pozyskania organizacji pozarządowej do współpracy w ramach Zespołu nie przyniosły pozytywnego rezultatu, ponieważ na terenie gminy nie ma organizacji pozarządowej, która swoimi działaniami statutowymi obejmowałaby przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Taki zapis znajduje się również w protokole z posiedzenia Zespołu z dnia 4.03.2021 r.

(akta kontroli str.231-240,274)

Stwierdzono również, że zgodnie z art. 9c ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wszystkie osoby wchodzące w skład Zespołu i grup roboczych, podpisywały oświadczenia o zachowaniu poufności informacji i danych uzyskanych podczas realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Dodatkowo zgodnie z §4 Regulaminu Zespołu, w celu usprawnienia działań, przede wszystkim dokonywania aktu powołania grup roboczych, każdy członek Zespołu Interdyscyplinarnego składa imienne oświadczenie upoważniające Przewodniczącego do działania w jego imieniu – wewnętrzny wzór oświadczenia stanowi załącznik nr 1 do Regulaminu. Wzór oraz przykładowe kopie złożonych pełnomocnictw za 2020 r. i 2021 r. stanowią akta kontroli str. 241-260.

Dokumentacja prac Zespołu była gromadzona w odrębnych teczkach, które zawierały m.in. protokoły z posiedzeń Zespołu wraz z listami obecności. Zgodnie z przedstawionymi protokołami Zespół w okresie objętym kontrolą spotkał się 4 razy, spełniając tym samym zapis art. 9a ust. 7 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, mówiący o częstotliwości spotkań członków Zespołu nie rzadszej niż raz na trzy miesiące.

Zgodnie z zapisami w protokołach, podczas spotkań poruszano poniższe kwestie:

- działalność Zespołu interdyscyplinarnego,
- działalność grup roboczych,
- sytuacje rodzin, w których aktualnie prowadzone są procedury Niebieskie Karty,
- sprawy bieżące.

(akta kontroli str. 261-281)

Wewnętrzną dokumentację stanowiły ponadto: protokół w sprawie przekazania formularza Niebieskiej Karty – A członkom grupy roboczej, wzór wniosku o zwołanie posiedzenia grupy roboczej, protokół z posiedzenia grupy roboczej, protokół z zakończenia procedury

Niebieskie Karty, plan działań członków grupy roboczej. Wzory tych dokumentów stanowią załącznik do Regulaminu Zespołu będące aktami kontroli str. 207-217.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sierakowicach, jako administrator danych osobowych przetwarzanych w ramach procedury Niebieskie Karty, dokonał zgłoszenia bazy danych do Głównego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

(akta kontroli str. 282)

Całość dokumentacji przechowywana jest w zamykanej szafie, zapewniając bezpieczne przechowywanie gromadzonych danych. Dokumentacja w ramach prowadzonych procedur NK jest udostępniana członkom grupy roboczej za zgodą Przewodniczącego Zespołu.

Zgodnie z zapisem art. 9a ust. 6 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wyboru Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego dokonano podczas posiedzenia Zespołu w dniu 02 marca 2017 r. Przewodniczącym Zespołu został Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sierakowicach, którego kadencja trwała do marca 2020 r. W dniu 12 marca 2020 r. na posiedzeniu Zespołu z uwagi na brak obecności wymaganej liczby członków Zespołu podjęto decyzję o przedłużeniu kadencji do czasu ponownego spotkania z wymaganą liczbą członków. Na spotkaniu Zespołu w dniu 18 czerwca 2020 r. dokonano wyboru Przewodniczącego Zespołu, którym został ponownie Kierownik Ośrodka i pełni tę funkcję do chwili obecnej.

(akta kontroli str. 283-285,264-265)

3. Regulamin Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Ustalono, że Zespół w okresie objętym kontrolą pracował w oparciu o przywoływany wcześniej Regulamin Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w Sierakowicach przyjęty jako załącznik do Uchwały Nr XXVII/291/2016 Rady Gminy Sierakowice z dnia 13 grudnia 2016 r.

Zgodnie z § 3 wspomnianego Regulaminu, pracę Zespołu koordynuje Przewodniczący Zespołu, a w razie nieobecności Zastępca Przewodniczącego (§ 2 ust. 2 pkt 3 -4 Regulaminu). Według zapisów niniejszego Regulaminu na wniosek skierowany do Przewodniczącego Zespołu może on powołać grupę roboczą lub pozostawić sprawę do rozpoznania przez Zespół. Przewodniczący zaprasza na pierwsze posiedzenie grupy roboczej przedstawicieli instytucji wskazanych we wniosku przez osobę zgłaszającą. Kolejne spotkania grup roboczych w danej sprawie odbywają się w terminie ustalonym przez członków grupy i w odpowiednio poszerzonym składzie w zależności do potrzeb rodziny.

Podczas czynności kontrolnych stwierdzono, że Zespół Interdyscyplinarny w 2020 r. realizował zadania ustawowe zgodnie z art. 9b. ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, m.in. podejmował się diagnozy problemu przemocy w rodzinie oraz podejmował interwencje i/lub działania w środowisku zagrożonym przemocą w celach zapobiegawczych, inicjował działania w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie, rozpowszechniał informacje o formach i miejscach udzielania pomocy w środowisku lokalnym. Działania te

miały charakter interdyscyplinarny i opierały się na współpracy pomiędzy instytucjami samorządowymi, partnerami lokalnymi, pomiotami medycznymi. Działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie podejmowane w ramach Zespołu oraz grup roboczych uwzględniały potrzeby osób uwikłanych w przemoc w kontekście ograniczeń wynikających z sytuacji pandemicznej. Została przygotowana i rozesłana informacja przez Przewodniczącego Zespołu dotycząca funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w czasie pandemii do członków Zespołu. Do informacji załączona była Instrukcja dotycząca sposobu organizacji Zespołu i grup roboczych oraz druki, na których była dokumentowana praca członków Zespołu/ grupy roboczej.

(akta kontroli str. 286-292)

W sytuacji zabezpieczenia dziecka w związku z koniecznością odebrania go z rodziny naturalnej i umieszczenia u innego członka rodziny lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej stosuje się ustalony tryb postępowania zgodnie z przyjętą w 2014 r. **Powiatową Procedurą Interwencji w Sytuacji Wymagającej Natychmiastowego Zabezpieczenia (odebrania) Dziecka**. W 2020 r. w Sierakowicach w kontrolowanym okresie raz zaistniała konieczność odebrania 1 dziecka z rodziny na podstawie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

(akta kontroli str. 293-304)

- **Poradnictwo w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie oraz zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia – art.6 ust. 2 pkt 2 i 3 u.p.p.r.**

Zgodnie z udzielanymi przez Kierownika Ośrodka wyjaśnieniami oraz przedstawionym sprawozdaniem za 2020 r. z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Sierakowicach oraz z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego, jednostka w okresie kontrolowanym prowadziła specjalistyczną pomoc psychologiczną, pedagogiczną, poradnictwo w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz działania edukacyjne, profilaktyczne. Działania te realizowały: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny oraz Punkt Interwencji Kryzysowej (dalej: PIK) przy Ośrodku Pomocy w Sierakowicach, zapewniając ofertę pomocową skierowaną do osób i rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie oraz możliwości podnoszenia kompetencji profesjonalistów. W ramach PIK wsparcia udziela psycholog/psychoterapeuta, psycholog dziecięcy, pedagog, specjalista w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie oraz specjalista w zakresie pracy z rodziną, którzy świadczą wsparcie indywidualne i grupowe.

Do głównych zadań PIK-u należą:

- 1) udzielenie pomocy osobom, rodzinom doznającym przemocy, a także wszystkim poszkodowanym w wyniku zdarzeń traumatycznych takich jak: wypadki, nieuleczalna

choroba, śmierć bliskiej osoby, katastrofy, a także będących w kryzysach psychospołecznych. Pomoc ta polega na szybkim udzielaniu wsparcia w radzeniu sobie z aktualnym kryzysem i budowaniu motywacji do pozytywnych zmian,

- 2) współpraca ze specjalistami Zespołu Poradnictwa Specjalistycznego przy GOPS w Sierakowicach oraz pracownikami socjalnymi,
- 3) współpraca z innymi instytucjami, specjalistami którzy zajmują się pomaganiem (policja, pedagodzy, kuratorzy, terapeuci),
- 4) organizowanie grup wsparcia dla osób doznających przemocy,
- 5) upowszechnianie i popularyzowanie wiedzy na temat kryzysu i sposobów radzenia sobie,
- 6) udział w Gminnym Zespole Interdyscyplinarnym oraz grupach roboczych,
- 7) motywowanie, kierowanie osób stosujących przemoc w rodzinie do udziału w programie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc.

W związku z pandemią wsparcie specjalistów w ramach Zespołu udzielane było zgodnie z wdrożonymi procedurami bezpieczeństwa. Zespół specjalistów od marca 2020 r do końca roku 2020 r. (w ramach Punktu Interwencji Kryzysowej od połowy marca do końca kwietnia 2020 r.) wspierał osoby uwięzione w przemoc za pomocą kanałów zdalnych, w sytuacjach nagłych pomoc organizowana była indywidualnie, np. na terenie Punktu.

W I kwartale 2020 r. zrealizowano 5 cykli spotkań grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, jednak na czas pandemii została zawieszona grupa wsparcia.

W 2020 r. łącznie objęto pomocą specjalistyczną – 104 osoby uwięzione w przemoc (87 osób dotkniętych przemocą, 17 osób podejrzanych o stosowanie przemocy).

W ramach wsparcia udzielono:

- Indywidualnych konsultacji z psychologiem – 19 osobom,
- indywidualnych konsultacji ze specjalistą w zakresie przeciwdziałania przemocy – 41 osobom (w ramach PIK – odbyło się 199 konsultacji),
- indywidualnych spotkań z pedagogiem – 2 osobom,
- indywidualnych spotkań ze specjalistą w zakresie pracy z rodziną – 25 osobom.

Z danych statystycznych wynika, iż osiem osób z terenu gminy zostało skierowanych do programu korekcyjno – edukacyjnego. Dwie osoby uzyskały zaświadczenie o ukończeniu programu.

W ramach Zespołu Poradnictwa Specjalistycznego w okresie objętym kontrolą prowadzono działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodzicielskich. W ramach tych działań wsparcia udzielono siedmiu osobom w formie Szkoły dla Rodziców oraz trzem osobom w ramach utworzonej grupy terapeutycznej DDA/DDD. Podczas czynności kontrolnych ustalono, że Gmina Sierakowice celem zapewnienia osobom w kryzysie, w tym osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsca interwencyjnego schronienia, udziela tego rodzaju pomocy w Mieszkanu Chronionym Treningowym prowadzonym przez gminę. Realizując tym samym unikanie przez osobę doznającą przemocy

konieczności opuszczenia miejsca zamieszkania i umożliwiając jednocześnie zatrzymanie przemocy oraz realizację planu pomocy w środowisku lokalnym. W 2020 r. z takiej formy wsparcia skorzystały cztery osoby (matka z trójką dzieci).

Pełen opis realizacji przez inne podmioty lokalne zadań wynikających z gminnego programu przeciwdziałania przemocy stanowią akta kontroli str. 305-318.

W 2021 r. w ramach Zespołu została opracowana diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Sierakowice na podstawie przeprowadzonych we wrześniu 2020 roku badań tego zjawiska. Diagnoza pozwoliła określić poziom zjawiska przemocy oraz postawić wnioski końcowe, które mogą służyć ewaluacji oddziaływań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

(akta kontroli str.319-334)

W zakresie rozpowszechniania informacji dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie i jej przeciwdziałaniu prowadzona była w 2020 r. Kampania „Stop przemocy”, w ramach której zostały przygotowane pakiety informacyjne. Pakiety przekazano do instytucji na terenie gminy. Ulotki informacyjne z obszaru profilaktyki oraz przeciwdziałania przemocy były w czasie interwencji i procedowania NK udostępniane i stanowiły źródło wiedzy dla osób uwikłanych w przemoc. Informacje o działaniach i formach wsparcia zamieszczane były również na stronie internetowej Ośrodka Pomocy.

(akta kontroli str. 335-343)

W kontrolowanym okresie członkowie Zespołu i grup roboczych uczestniczyli w szkoleniach w zakresie zadań własnych instytucji, w których byli zatrudnieni. Szkolenia te odbywały się metodą zdalną.

Zgodnie z udzielonymi przez Przewodniczącego Zespołu wyjaśnieniami w czasie pandemii praca Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych opierała się na ścisłej współpracy na poziomie gminnym i powiatowym, m.in. odbyło się szkolenie w którym uczestniczyli przedstawiciele policji i prokuratury oraz żandarmerii. Corocznie na poziomie powiatu odbywają się dwa razy do roku spotkania wszystkich gminnych Zespołów Interdyscyplinarnych, w których uczestniczą przedstawiciele Zespołu z gminy Sierakowice. Na spotkania są również zapraszani sędziowie.

B) Realizacja procedury Niebieskiej Karty oraz wzorów formularzy Niebieska Karta.

W 2020 r w Gminie Sierakowice ogółem wszczęto procedurę Niebieskie Karty w 33 przypadkach. Jak ustalono na podstawie analizy dokumentacji, najczęściej procedurę wszczynali przedstawiciele policji – 22 wdrożonych procedur NK, następnie pracownicy socjalni Ośrodka – 9 procedur NK i Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych 2 procedury.

W tym okresie objętych wsparciem w ramach procedury NK było 58 rodzin, dla których powołano grupy robocze, które bezpośrednio pracowały z rodziną. Odbyło się 165 posiedzeń

grup roboczych. W ciągu 2020 roku zakończono prowadzenie procedury Niebieskie Karty w 42 przypadkach, w tym w 17 z powodu bezzasadności.

Spotkania grup roboczych odbywały się dwa razy w miesiącu w środy, zarówno dla osób podejrzanych o doświadczanie przemocy (ODP) jak i dla osób podejrzanych o stosowanie przemocy (OSP).

P. Kuczkowska wyjaśniła, iż spotkania grupy roboczej z ODP i OSP, odbywają się w tym samym miejscu i dniu lecz o innej godzinie. Brak zachowanej zasady rozdzielności miejsca i terminu spotkań GR z ODP i OSP wynika z organizacji pracy członków grup roboczych i ich dostępności (policja, PIK). W okresie objętym kontrolą od II kwartału spotkania miały głównie formę zdalną lub hybrydowo (częściowo uczestnictwo zdalnie i stacjonarnie).

Organizacja spotkań z ODP i OSP powinna odbywać się zgodnie z zapisem § 17 ust. 2 rozporządzenia w sprawie procedury Niebieskie Karty.

W ramach realizacji procedury Niebieskie Karty w Gminie Sierakowice, praktyką jest, iż pierwsze spotkanie ma charakter rozeznania sytuacji osoby podejrzanej o doświadczanie przemocy i uczestniczy w nim specjalista w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (zatrudniony w PIK), pracownik socjalny oraz ODP. Na kolejnych spotkaniach zapraszani są inni członkowie zgodnie z potrzebami (policja, oświata, ochrona zdrowia czy GKRPA).

Analiza akt ujawniła, iż NK C i NK D były uzupełnione dla większości wszczętych procedur i znajdowały się w aktach. Ustalono, iż tylko w 28% przypadkach karta C lub D nie były uzupełniane podczas spotkania grupy roboczej z ODP/OSP. P. Kuczkowska wyjaśniła, iż członkowie grupy – szczególnie podczas pierwszego spotkania z ODP - skupiają się na potrzebach i możliwościach ODP oraz na planie pomocy rodzinie. Omówiono i wskazano na konieczność we wszystkich przypadkach prowadzenia dokumentacji w sposób wpisujący się w zapis § 8 rozporządzenia w sprawie procedury Niebieskie Karty w zakresie dotyczącym sporządzania NK C i NK D.

W trakcie czynności kontrolnych stwierdzono, że pozostała dokumentacja gromadzona była w sposób uporządkowany, przedstawiający przebieg realizowanych zadań wobec rodziny. W ocenie zespołu inspektorów sposób gromadzenia dokumentacji związanej z realizacją procedury Niebieskie Karty wobec każdej rodziny umożliwia wgląd w sytuację danej rodziny.

Dokumentacja akt w ramach prowadzonej procedury Niebieskie Karty zawierała m.in. sporządzone karty A, C i D, dołączone były klauzule informacyjne RODO, adnotacje służbowe pracowników socjalnych, notatki służbowe z komisariatu policji, dokumentacja związana z organizacją spotkań grup roboczych (zaproszenia i wezwania na spotkania grup roboczych, pełnomocnictwa dla członków grupy roboczej, lista obecności).

Analiza dokumentacji potwierdziła zakończenie procedur Niebieskie Karty zgodnie z § 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”, czyli zakończenie procedury zostało

udokumentowane w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego.

Protokół ten zawierał:

- dane dotyczące osób, wobec których realizowana była procedura;
- datę rozpoczęcia i zakończenia procedury;
- opis podjętych działań w ramach procedury.

W czasie kontroli przeanalizowano wszystkie 33 komplety dokumentacji procedur NK. Podczas prowadzenia czynności kontrolnych w aktach osób i rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty stwierdzono:

- Z kontrolowanych akt wynika, że z rodzinami objętymi procedurą Niebieskie Karty bezpośrednio pracowały grupy robocze. Zespół Interdyscyplinarny był zapoznawany z sytuacją rodziny i po podjęciu decyzji o powołaniu grupy roboczej monitorował przebieg współpracy z rodziną omawiając procedury na spotkaniach raz na kwartał.
- Formularze Niebieskie Karty wypełniane przez instytucje zewnętrzne np. Policję, dostarczane były do Ośrodka z pismem przewodnim, a następnie formularze były przekazywane do Przewodniczącemu Zespołu.
- Na podstawie dokumentów, które są prowadzone w ramach realizacji procedury Niebieskie Karty stwierdzono, iż Przewodniczący Zespołu po otrzymaniu formularza „Niebieska Karta – A” niezwłocznie, nie później niż w ciągu 3 dni od dnia jego otrzymania, przekazywał go członkom grupy roboczej – realizując tym samym zapis § 8 ust. 1 rozporządzenia w sprawie procedury Niebieskie Karty. Zespół do obsługi administracyjnej Zespołu i grup roboczych zatrudnia osobę na $\frac{3}{4}$ etatu.
- Plany pomocy osobom/rodzinom sporządzane były głównie na druku Plan działania członków grupy roboczej, ewentualnie na formularzach C Niebieskie Karty poprzez zakreślanie zapisów w rubrykach przeznaczonych dla podmiotów zaangażowanych w prace grupy roboczej.
- W analizowanych aktach stwierdzono dokumenty potwierdzające monitoring sytuacji rodziny. W sytuacji prowadzenia procedury dla Osoby Doświadczającej Przemocy (ODP) – niepełnoletnia osoba – wyznaczany był przedstawiciel dziecka. Następnie na wniosek GR o udostępnienie informacji pozyskiwana była informacja ze szkoły/przedszkola lub przedstawiciel placówki oświatowej był zapraszany na spotkanie grupy roboczej. Notatki z działań funkcjonariuszy policji były również dołączane do części akt.

Z uwagi na okres pandemii prowadzone działania opisywane były na przygotowanych w tym celu drukach.

- W ramach prowadzonych procedur NK Zespół kierował sprawy do Sądu Rejonowego w Kartuzach, Prokuratury Rejonowej czy też do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA najaktywniej podejmowała działania w ramach prowadzonych procedurach z uwagi na częste występowanie problemu z nadużywaniem alkoholu w rodzinach uwikłanych w przemoc).

- Stwierdzono, że procedury Niebieskie Karty we wszystkich analizowanych przypadkach kończone były na podstawie dokumentu będącego protokołem kończącym Procedurę „Niebieskie Karty”, zgodnie z § 18 rozporządzenia w sprawie procedury Niebieskie Karty.
- Po zakończeniu prowadzenia procedury NK w rodzinie, w sytuacji konieczności dalszej pracy z członkami rodziny, pracownik socjalny GOPS nadal współpracował z rodziną w celu poprawy sytuacji rodzinnej.
- Karta NK C i NK D były uzupełnione dla większości wszczętych procedur w 72 %, w części przypadków karta C lub D nie były uzupełniana podczas spotkania grupy roboczej z ODP lub z Osobą Stosującą Przemoc (OSP).
- Spotkania grupy roboczej z ODP i OSP w formie stacjonarnej odbywały się w tym samym miejscu i dniu lecz w innych godzinach.
- Wątpliwości i nieścisłości, które pojawiły się w trakcie analizowania dokumentacji procedur NK zostały na bieżąco omówione z osobami udzielającymi wyjaśnień oraz określone kierunki modyfikacji poszczególnych działań.

Pracownicy pracujący bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą i osobami stosującymi przemoc w 2020 r. z uwagi na pandemię nie poddawali się superwizji.

Ustalono, iż we wrześniu bieżącego roku na mocy porozumienia podpisanego w dniu 31.05.2021 r. przez podmiot kontrolowany, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Sierakowicach i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kartuzach odbędzie się konferencja pt. Pandemia zagubienia – czyli rodzina w kryzysie i co możemy z tym zrobić. W konferencji planowany jest udział ok. 80 uczestników.

Ocena:

W celu dokonania oceny realizacji przez gminę zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, poddano analizie sześć jego aspektów i uzyskano następujące oceny:

1. Organizacja i funkcjonowanie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz opracowanie i realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 1 u.p.p.r.) – *ocena 12 punktów* (maks. 13).
2. Powołanie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz realizacja zadań merytorycznych - *ocena 14 punktów* (max. 14).
3. Przestrzeganie procedury Niebieskie Karty oraz wzorów formularzy Niebieska Karta – *ocena 10 punktów* (max. 11).
4. Prowadzenie poradnictwa w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz działań edukacyjnych służących wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą oraz zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia - *ocena 2 punkty* (max. 2).

Łącznie ocena wynosi 38 punktów.

Wnioski z kontroli

W wyniku kontroli ustalono, że zjawisko przemocy w rodzinie w Sierakowicach, analizując tylko wszczynane procedury NK, ma obecnie niewielką tendencję spadkową – spadek o 7 kart w stosunku do roku 2019.

Z analizy dokumentacji prowadzonej dla rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty oraz udzielonych wyjaśnień wynika, że Gmina Sierakowice podejmuje szerokie działania mające na celu udzielanie pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, rozwijając własne zasoby i nawiązując współpracę z podmiotami lokalnymi na poziomie powiatu.

Osobom uwikłanym w przemoc oferowana była pomoc psychologiczna, terapeutyczna i prawna. Gmina ma szerokie zasoby własne - prowadzi Punkt Interwencji Kryzysowej oraz zapewnia schronienie w ramach zasobów własnych w mieszkaniu chronionym treningowym.

Osoby uwikłane w problem związany z nadużywaniem substancji psychoaktywnych kierowane były do GKRPA, osoby podejrzewane o stosowanie przemocy w rodzinie kierowano na program korekcyjno-edukacyjny prowadzony przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kartuzach. W procedurach Niebieskiej Karty, w których uczestniczyli małoletni członkowie rodzin, kierowano wnioski do Sądu z informacją o sytuacji rodzinnej małoletniego. Dodatkowo rodziny te były obejmowane specjalistycznym wsparciem oraz pracą socjalną. W sytuacji powzięcia informacji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z zużyciem przemocy w rodzinie zgłaszano sprawę do prokuratury.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sierakowicach w okresie objętym kontrolą prowadził swoją działalność w oparciu o posiadane bogate własne oraz powiatowe zasoby. Wsparcie rodzinom uwikłanym w przemoc mimo panującej pandemii i wynikających z tego ograniczeń było regularnie udzielane z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z reżimu sanitarnego.

Podsumowując, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sierakowicach funkcjonuje w obszarach poddanych kontroli w ogólnej ocenie zgodnie z obowiązującymi przepisami. Działania podejmowane w okresie objętym kontrolą wynikały z określonych w przepisach i przyjętych w dokumentach celów. Działania na poziomie gminy opierały się na szeroko rozwiniętej współpracy instytucji i służb pomocowych oraz były one ukierunkowane na zapewnienie odpowiedniego wsparcia członkom rodziny uwikłanym w przemoc zgodnie z potrzebami. Kontrolowane zadania były dokumentowane w sposób rzetelny.

Zgodnie z założeniami zawartymi w programie kontroli przyjęto, iż osiągnięcie co najmniej 70% możliwych do uzyskania punktów (czyli uzyskanie co najmniej 28 punktów) skutkuje otrzymaniem oceny pozytywnej w zakresie realizowanych zadań własnych.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sierakowicach w zakresie **działań merytorycznych i organizacyjnych w obszarze tworzenia systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla mieszkańców Gminy Sierakowice** uzyskuje ocenę pozytywną.

Odstąpiono od wydawania zaleceń pokontrolnych.

Sporządzono: Gdańsk, 2 września 2020 r.

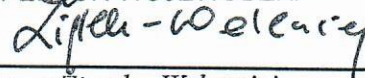
Podpisy członków zespołu inspektorów:

STARSZY INSPEKTOR WOJEWÓDZKI

- Ewa Bzyczpior

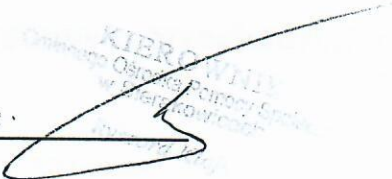
INSPEKTOR WOJEWÓDZKI

Aneta Żiętek - Walenciej

Data zatwierdzenia i podpis kierownika jednostki kontrolowanej:

13.09.2021

data, podpis i pieczęć

Protokół sporządza się w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach – jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi dołączony zostanie do akt kontroli WPS PUW w Gdańsku.